

Строков І. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри соціально
гуманітарних дисциплін факультету
забезпечення державної безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

ГАРАНТІЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Тривала російська агресія проти України гостро поставила питання мирного існування держав у світі та фактично зруйнувала засади міжнародної безпеки і міжнародного права. Головним трендом у зовнішній політики для більшості держав світу постає питання забезпечення власної безпеки та визначення засобів, які можуть її забезпечити. Поняття міжнародного права та принципів мирного існування держав у світі стає абстрактним поняттям.

Сучасні міжнародні відносини значною мірою характеризуються протиріччям поглядів на цінності системи, які вибудувалися в різних державах після закінчення другої світової війни. Ціннісні системи різного порядку та характеру відносяться до традиційних для світової спільноти суперечностей, що породжує конфлікти між державами, які зачеплять широке коло питань від територіальних претензій до ідеологічних протиріч існування націй та народів.

Кожна держава, як елемент системи міжнародних відносин, прагне до самозбереження, зміцнення могутності та створення сприятливого середовища свого розвитку, намагаючись забезпечити свої національні інтереси та безпечно середовище для свого існування.

З метою вирішення питань мирного співіснування держав у світі та створення систем міжнародної безпеки присвячено багато міжнародних заходів за участю країни, що прагнуть створити надійні гарантії для миру та безпеки. Крім того, проблемам формування систем міжнародної безпеки та можливих способів розв'язання протиріч між суб'єктами міжнародного права присвячено багато наукових досліджень. Зокрема, у науковій літературі активно обговорюються можливі варіанти мирного існування держав світу, пропонуються різні варіанти розв'язання міжнародних конфліктів та створення систем міжнародної безпеки. Зазначеним питанням присвячено наукові праці українських вчених, серед яких: Д.С. Білявський, О.М. Бурдюжа, О.Я. Вінокур, Н.Б. Кінаш, *Б. О. Парахонський*, К.В. Мануїлова, Е.В. Тітка та інших. Вказані та інші автори акцентують увагу на складні міжнародні відносини між країнами, які значно загострилися з початком широкомасштабної агресії російської федерації проти України, а також на появу нових загроз безпековому середовищу країн світу.

Загальна думка, політиків та науковців, про те, що війна проти України розкрила проблеми міжнародного безпекового середовища, на які не звертали увагу лідери та уряди багатьох країн або намагалися їх приховати, загострила взаємовідносини між окремими країнами та їх лідерами, а також розкрила нові безпекові виклики та загрози. Водночас, війна довела недосконалість існуючих міжнародних систем безпеки та фактичну відсутність реальних гарантій та дій, які можуть бути здійснено союзниками по безпековим договорам.

Серед нових безпекових проблем існування держав та людства слід зазначити: намагання вирішити внутрішні проблеми окремих держав шляхом створення локальних конфліктів, втручання в політику окремих держав з метою досягнення своїх геополітичних прагнень; використання зборі як інструменту досягнення політичної мети та поява найбільш небезпечного явища в міжнародних відносинах – тероризму на рівні держави. Загрози застосування ядерної зброї та інших засобів масового ураження, особливо хімічної та бактеріологічної зброї, як міжнародні загрози змусили цивілізоване людство усвідомити нові реалії міжнародної безпеки, осмислити цінність людського життя [1, 562].

Зазначені чинники вказують на необхідність створення нових механізмів реалізації політики міжнародної безпеки та створення нових за змістом безпекових гарантій для мирного існування країн, забезпечення їхнього суверенітету та територіальної цілісності.

Система спільної колективної безпеки ґрунтується на довірі, заснованої на відкритості, транспарентності та передбачуваності; співробітництві й гарантіях захисту для кожної сторони. Ці принципи певною мірою втілено у діяльності наявних наддержавних структур, спрямованих на досягнення колектив. безпеки: ООН, ОБСЄ, ЄС, Ради Європи та низки регіональних об'єднань [2, 602].

Водночас, серед держав світу відбулося остаточне розмежування та сформувалися держави з демократичним та тоталітарним режимами, а відповідно прогресивною, мирною та агресивною зовнішньою політикою. Отже, однією з ознак сучасних міжнародних відносин є поява країн, які здійснюють свою діяльність на підставі агресивної зовнішньої політики та застосовують постійні погрози збройного нападу на інші країни, поширення свого впливу на окремі регіони із застосуванням зброї та військової сили, впроваджують в міжнародних відносинах форми міжнародного державного тероризму, створюють значні безпекові проблеми як для окремих держав так й до всієї міжнародної спільноти. Останніми роками бачимо постійні загрози з боку Північної Кореї, Росії та інших держав про застосування зброї масового ураження для вирішення міжнародних проблем, що створює нові безпекові виклики. Агресивні дії росії щодо держав Балтії та Північної та Східної Європи, що відбувалися останнім часом, підтверджують думку щодо формування блоку держав, які прагнуть до створення напруженості у міжнародних відносинах, породження міжнародних конфліктів та силової зміни існуючого порядку.

Ураховуючи зазначене вище, можна дойти до висновку, що сучасна система міжнародної безпеки потребує нових підходів до визначення до

визначення її змісту та теоретичного обґрунтування засад її існування. У поглядах держав на спільне існування іноді бракує чіткої та ефективної системи аналізу динаміки розвитку безпекового середовища, своєчасного виявлення безпекових загроз та реагування на них, а головне конкретних та рішучих дій у відповідь на агресію або створення небезпеки для держави.

У межах традиційних шкіл міжнародних відносин (політичного реалізму, неореалізму, функціоналізму, транснаціоналізму та інших) не спостерігається чіткого бачення динаміки розвитку міжнародних відносин та змісту заходів усунення міжнародних безпекових проблем, створення гарантій мірного співіснування. Отже, актуальним стає питання концептуального переосмислення засад міжнародного співіснування та розробка нових концепцій розвитку держав.

У цьому контексті йдеться про можливість пояснення головних трендів їх розвитку з точки зору таких аспектів, як трансформація національних політичних режимів (фактор зміни поведінки держав), зміни у характері міжнародної взаємодії та їх параметри, функціональна та системоутворююча роль розподілу ресурсів та впливів [4, 81].

Агресія росії проти України остаточно сформувала нові погляди колективну безпеку та визначила таке поняття, як гарантії безпеки – безпекове середовище існування держави. Гарантії безпеки є важливим поняття в міжнародних відносинах та надають можливість існування держави та забезпечення суверенності і незалежності. Отже, гарантії безпеки сприяють та надають:

можливість економічного та соціального розвитку держави. Важко уявити, що інвестори будуть вкладати гроші в економіку держави у разі наявності загрози війни та знищення побудованих об'єктів;

покращення міжнародної підтримки держави та посилення її економічної та оборонної міцності. На прикладі нашої держави, незважаючи на небажання країн Європи вступати у відкриту конфронтацію та військове протистояння з росією, союзники намагаються перетворили Україну в потужну військову силу, щоб росія ніколи більше не намагалася проковтнути її;

можливість надання військової допомоги та створення миротворчих контингентів для підтримання миру. Є пропозиція в країнах НАТО, щоб окремі країни-союзники включно з США, Британією, Францією, Німеччиною і Польщею, ввели свої війська на територію післявоєнної України. Це має стати аналогом розгортання багатонаціональних бригад в країнах НАТО, що межують з Росією [3].

створення багаторічного "стратегічного партнерства" між Україною і ключовими західними країнами на двосторонній основі - щоб перетворити Україну на потужну державу, здатну до власного захисту.

Україна та союзники вже почали розробляти проект створення гарантій безпеки для держави, щоб зміцнити військові спроможності України. Зокрема, уникнути вимог росії щодо обмеження чисельності Збройних сил України, зміцнення військові спроможності України та надання сучасних, ефективних видів озброєння, надання фінансової допомоги у вирішні внутрішніх проблем

існування, розробляють правові можливості відправити в Україну миротворчого контингенту та розміщення американських військ [5].

Отже, актуальним стає розробка нових засад міжнародної безпеки та можливого зміни міжнародного колективного безпекового формату, розповсюдження безпекових гарантій не лише на країни Європи та можливо залучення країн інших регіонів. Наявність безпекових альянсів, що поширюють свій вплив на різні частини світу може слугувати стримуючим фактор здійснення агресивної політики окремими державами та створення безпекових гарантій для багатьох країн світу.

Список використаних джерел:

1. Кінаш Н. Б. Міжнародна безпека як умова плюралістичної демократії. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. 425-427 с.

2. Бірдюжа О.М. Генеза та правові засади діяльності ООН в сфері гуманітарної допомоги [Электронный ресурс] = The genesis and legal basis of the activities of the un in the field of humanitarian aid / О. М. Бурдюжа. *Юридичний науковий електронний журнал : електронне наукове фахове видання*. 2023. N 6. С. 598-602.

3. Що означає надати "гарантії безпеки" Україн. <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-64247596>

4. Вінокур О.Я., Шевчук З.Ю. Система міжнародної (колективної) безпеки. *Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова. UKR* https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35826/Vinokur_Shevchuk.pdf?sequence=1

5. Гарантії безпеки для України: що нам пропонують і коли фіналізують документ? <https://nako.org.ua/news/garantiyi-bezpeki-dlya-ukrayini-shho-nam-proponuyut-i-koli-finalizuyut-dokument>